

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

SAĞLIK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ/LİSANS

SAY126-SAĞLIK ve TOPLUM

Dr.Öğr.Üyesi, Nurcan COŞKUN US

HASTA HAKLARI VE EŞİTSİZLİK

SAY126-SAĞLIK ve TOPLUM

Hafta-15

Dersin İçeriđi

- Hasta haklarının gelişimi
- Hastanın Temel Hakları
- Sağlık hizmetlerine erişim ve nitelikli tıbbi bakım hakkı
- Bilgilendirilme hakkı
- Kendi geleceğini belirleme hakkı
- Özel yaşamın gizliliği hakkı
- Başvuru hakkı

Öğrenme Çıktılarımız;

- Hasta hakları ve insan hakları arasındaki ilişkiyi değerlendirebilecek,
- Temel hasta haklarının neler olduğunu sıralayabilecek,
- Temel hasta haklarını açıklayabileceksiniz.

Önerilen Kaynak

- Cirhinlioğlu, Z. (2012). Sağlık sosyolojisi. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adak, N. Ö. (2002). Sağlık Sosyolojisi, Kadın ve Kentleşme. Birey Yayıncılık.
- Sarı, Ö., & Atılgan, G. (2012). Sağlık sosyolojisi: hastalık ve sağlığa ilişkin kavramsal tartışmalar. Konya: Karatay.
- Sağlık Sosyolojisi, Mevlüt Özben ve İsmail Öz, Editör, Atatürk Üniversitesi AÖF Yayınları, Erzurum, ss.1-25, 2016
- T. Gönç Şavran, "Sağlık Sosyolojisinde Temel Yaklaşımlar ve Teoriler," In Sağlık Sosyolojisi , Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF Yayınları, 2016, pp.1-23.
- T. Gönç Şavran, "Hasta Hakları ve Eşitsizlik," In Sağlık Sosyolojisi , Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF Yayınları, 2016, pp.1-25.

Hasta Haklarının Gelişimi

- Hasta hakları kavramı, insan haklarının gelişimine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İnsan haklarının gelişimi üç kuşak olarak incelenebilir.
- Birinci kuşak bireye odaklanan, kişi özgürlükleri ve siyasal haklara odaklanan haklardır. Bu haklar günümüzde küresel olarak kabul edilen, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1949), Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966) gibi temel anlaşmalarla korunan haklardır. İkinci kuşak insan hakları 19. yüzyılın ikinci yarısında kazanılan, adil ücretler, sosyal güvenlik, sendikalaşma, barınma, eğitim ve sağlık hakkını içeren haklardır.
- Üçüncü kuşak haklar ise bilimsel ve teknik ilerlemeler ile toplumsal ve uluslararası dengesizlik ve çatışmalar sonucunda ihtiyaç duyulmuş olan, dayanışma hakları veya grup hakları olarak adlandırılan, çevre, barış, ekonomik ve sosyal gelişme konularına odaklanan haklardır.
- Üçüncü kuşak haklar arasında iletişim kurma hakkı, doğal kaynaklardan adil olarak yararlanabilme hakkı, sağlıklı bir çevrede ve barış içinde yaşayabilme hakkı gibi haklar yer almaktadır.

HASTANIN TEMEL HAKLARI

- Lizbon Bildirgesi'nde yer alan haklar ve bu hakların dayandığı ilkeler;
- Nitelikli tıbbi bakım hakkı: Herkesin ayrımcılığa uğramadan eşit ve uygun tıbbi bakım alma, dışarıdan baskı görmeyen, klinik ve etik kararlarını özgürce verebilen ve hastanın çıkarını en iyi şekilde gözeten doktorlar tarafından bakılma hakkı vardır.
- Özgür seçim hakkı: Hasta ister özel sektörde ister devlet sektöründe olsun, kendisine bakacak sağlık kurumunu ve doktoru özgürce seçme ve değiştirme ve herhangi bir aşamada başka bir doktorun görüşünü isteme hakkına sahiptir.
- Kendi geleceğini belirleme hakkı: Hasta kendi geleceğini belirleme, kendisiyle ilgili özgür kararlar verme hakkına sahiptir, doktor bu kararların sonuçları hakkında hastayı bilgilendirecektir.
- Bilgilendirilme hakkı: Hastanın kendisiyle ilgili kayıtlar ve sağlık durumu ile ilgili bilgi alma hakkı vardır, ancak hastaya ciddi zarar vereceği öngörülen durumlarda bilgi hastaya verilmeyebilir. Hasta bilgi edinme hakkına ve kendisiyle ilgili bilginin kime verileceğini belirleme hakkına da sahiptir.

HASTANIN TEMEL HAKLARI

- Gizlilik hakkı: Hastanın sağlık statüsü, teşhis ve tedavi ile ilgili bilgileri ve diğer tüm kişisel bilgileri yaşarken de ölümünden sonra da gizli tutulmalıdır.
- Sağlık eğitimi hakkı: Herkesin kişisel sağlığı ve ulaşabileceği sağlık hizmetleriyle ilgili seçimlerde kendisine yardımcı olabilecek sağlık eğitimini almaya hakkı vardır. Bu eğitim sağlıklı yaşam tarzları, hastalıkların önlenmesi ve erken teşhisi ile ilgili bilgi içermelidir. Herkesin kendi sorumluluğu vurgulanmalıdır ve doktorların eğitim etkinliklerine aktif olarak katılma zorunluluğu vardır.
- Onurluluk hakkı: Tıbbi bakım ve eğitim sürecinde hastaların özel hayatları gizli tutulmalı ve mahremiyetlerine kendi kültür ve değerlerine uygun olarak onlara saygı gösterilmelidir. Hasta, onurlu ve mümkün olduğunca rahat ve insani bir şekilde ölme hakkına sahiptir.
- Dinsel destek hakkı: Hasta kendi seçtiği bir dinde ruhsal ve manevi olarak destek görme veya desteği reddetme hakkına sahiptir.

Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Nitelikli Tıbbi Bakım Hakkı

- Sağlık hakkının iki yönü vardır, bunlardan birincisi sağlıklı olma ve sağlıklı kalma, ikincisi ise hastalandıktan sonra gerekli tıbbi bakım ve hizmete ulaşabilmedir.
- Sağlık hizmetlerine erişim hakkı, sağlık hakkının bir gereğidir ve dünyanın her yerinde ve herhangi bir zaman diliminde insanların ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine ulaşabilme haklarını ifade eder.
- Üçüncü olarak, kaynakların sınırlı olduğu özel bir tedavinin gerçekleştirilmesinde hastalar arasında seçim yapmak gerekirse sağlık hizmeti sunanlar seçimlerini ayrımcılıktan uzak ve tıbbi kriterlere göre yapmalıdırlar.

Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Nitelikli Tıbbi Bakım Hakkı

- Türkiye’de Hasta Hakları Yönetmeliği’nin beşinci maddesinin c fıkrası “sağlık hizmetinin verilmesinde hastaların ırk, dil, din ve mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve ekonomik ve sosyal durumları ile sair farklılıkları dikkate alınamaz.
- Sağlık hizmetleri, herkesin kolayca ulaşabileceği şekilde planlanıp düzenlenir” şeklindedir.
- Sağlık personelinin ülke geneline ihtiyaca yönelik olarak dağılmasını sağlamak gerekir. Yapılan çalışmalar doktorların çalışmak için kariyer, eğitim ve kültür olanakları daha fazla olan kentleri tercih ettiğini ve bu nedenle kırsal alanlarda doktor sayısı yetersiz kalırken metropollerde ihtiyaçtan fazla doktor bulunduğunu göstermektedir.

Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Nitelikli Tıbbi Bakım Hakkı

- Gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak toplumların kendi içinde de sağlık hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerden faydalanma düzeylerinde eşitsizlikler vardır.
- Bazı toplumsal gruplar sosyal sınıf, statü, gelir, eğitim ve cinsiyet gibi nedenlere bağlı olarak sağlık hizmetlerinden diğer gruplardan daha seyrek, daha düşük düzeyde veya daha düşük kalitede faydalanmaktadırlar ve bu nedenle sağlıkları kötüleşmektedir.

Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Nitelikli Tıbbi Bakım Hakkı

- Sağlık hizmetleri sunulurken toplumun kültürel koşullarının dikkate alınmaması da insanların bu hizmetlerden faydalanmasını olumsuz etkilemektedir.
- Hastaların ayırım yapılmadan sağlık hizmeti alma hakkı, sağlık personelinin ayrımcılık yapması nedeniyle de engellenebilmektedir.

Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Nitelikli Tıbbi Bakım Hakkı

- Sağlık personelinin ayrımcı davranışları etiketlemeye ve damgalamaya neden olabilmektedir. Örneğin, bazı ruhsal ve sinirsel hastalıklar, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi çeşitli hastalıklarda hastaların toplum tarafından dışlanmaları söz konusu olmaktadır.
- Raporda ceza infaz kurumlarında sağlık personeli ve teçhizatının yetersiz olduğu, hastaların hastanelere sevklerinin uzun sürdüğü, gerek hasta sevk araçlarının yetersizliği gerek farklı kurumlar arasındaki iletişim eksikliği nedeniyle sevkleri ve muayeneleri geciken hastaların sağlıklarının kötüleştiği vurgulanmaktadır.

Bilgilendirilme hakkı

- Hastaların durumlarıyla ilgili tıbbi gerçekler, önerilen tıbbi girişimler, her girişimin kendisi için fayda ve riskleri, tedaviyi reddederse ne olacağı, kendileriyle ilgilenen sağlık personelinin kimliği, mesleki durumu, sağlık bakımı aldığı kurumda uyması gereken kurallar ve yapılacak rutin işlemler konularında bilgilendirilmeye hakkı olduğunu ifade eder.
- Bilgilendirme hastanın kapasitesine uygun, anlayabileceği bir şekilde, teknik terimler kullanılmadan basit bir dille yapılmalı, hasta bilgilendirilirken hastanın kültürü, dini, etnik özellikleri dikkate alınmalı, gerekirse tercüman kullanılmalıdır.

Kendi geleceğini belirleme hakkı

- Hastaların kendi gelecekleriyle ilgili karar alabileceklerini ve doktorlar başta olmak üzere sağlık profesyonelleri tarafından bu karara saygı duyulması gerektiğini ifade eder.
- Herkes kendi yaşamı ve geleceği konusunda özgürce karar verebilir, teşhis ve tedavi konusunda yeterince bilgilendirildikten sonra doktorların kararını onaylayabilir veya reddedebilir.
- Bu hak ötanazi ile de ilişkilidir. Ötanazi iyileşmeyeceği ve acıları ölümüne kadar süreceği tıbbi olarak bilinen hastaların kendi özgür iradeleri ve talepleri üzerine kendilerini tedavi eden doktorlar tarafından acısız bir şekilde hayatlarına son verilmesi ya da ölmelerine izin verilmesidir.

Özel yaşamın gizliliği hakkı

- Bireylerin kendileriyle ilgili olan her şeyin gizli kalmasını, ifade edilmemesini, kayıt altına alınmamasını, gösterilmemesini talep etme hakkıdır.
- Özel yaşamın gizliliği, sağlık hizmetlerinden faydalanma sürecinde hasta sırrının korunması ve hastanın mahremiyetinin korunması ile ilgilidir.

Başvuru hakkı

- Haklarının ihlal edildiğini düşünen hastalara hukuki yollardan haklarını aramalarını sağlayan haktır.
- Türkiye’de hasta hakları ihlalleri ile ilgili başvurular T.C. Sağlık Bakanlığının internet sitesinden, 184 SABİM hattından ve sağlık kurumlarındaki hasta hakları birimlerinde yapılabilmektedir.

Teşekkür ederim.
Dr.Öğr.Üyesi Nurcan COŞKUN US
nurcan.coskun@omu.edu.tr

